

S. Hilarius Pictaviensis Testis Epistolae ad Hebraeos

By the VERY REV. FR. E. M. CARUANA,
D.D., S.O.E.D., S.S.L., O.C.

EO quod aliquae sectae Haereticorum, uti Montanistae, Novatiani, epistula ad Hebraeos abusi sunt ad fulciendam eorum perversam doctrinam, haud abfuit quin aliqui Patres et Scriptores ecclesiastici de epistulae genuinitate suspicionem moverent, et conveniens indicatum est illa uti cum multa cautela.

Saeculo III Ariana haeresi orta, Scriptores ecclesiastici epistolam ad Hebraeos adhibere fere numquam ausi sunt, cum ipsi Ariani argumenta pro eorum doctrina ex ipsa epistula ad Hebraeos (c. I, 2-4) trahere nisi sunt.

Verum ante saeculum tertium nullum vestigium dubitationis reperitur. Postea dubia orta sunt. Post saeculum quartum tamen, et praecise post canones Concilii III Carthaginensis, et Decreta Innocentii I et Gelasii Romanorum Pontificum, de origine paulina epistolae ad Hebraeos dubia desierunt.

In Oriente, et quidem Patres Alexandrini, adscribebant S. Paulo epistolam ad Hebraeos, uti Pantenus, Clemens, Origenes⁽¹⁾, Dionysius, S. Petrus Alex., S. Alexander, S. Anthanasius, Dydimus, S. Cyrillus Alex., imo etiam ut videtur ipse Arius⁽²⁾, Concilium Antiochiae (a. 264), Laodiceae (a. 390).

Alii Patres etiam testes sunt ep. ad Hebr. et Apostolo adjuvant, ita S. Gregorius Taumaturgus, S. Cyrillus Hierosolymitanus, Isidorus Pelisiota, S. Epiphanius, S. Basilius, S. Johannes Chrysostomus, Theodorus Mopsuestenus, S. Ephrem, S. Jacobus Nisibenus etc. In Occidente tamen aliter videtur res se evolvisse. Primo saeculo agnoscebatur a Clemente Romano qui ea utitur. Fragmentum Muratorianum, Cajus presbyter tredecim tantum epistulas agnoscunt. Tacent autem S. Irenaeus, S. Hyppolitus, S. Cyprianus. Tertullianus eam attribuit Barna-

(1) Alibi dixit: "soli Deo notum esse, quis hanc epistolam scripserit". Postea vero asserit sententias esse ipsas Pauli, dictionem autem et compositionem verborum esse alterius cuiusdam qui dicta Pauli Apostoli commemorare, et quasi in commentarium redigere voluerit ea quae a Magistro audiverat.

(2) Prat. La Teologia di S. Paolo, vol I, p. 346.

bae. Codex Claromontanus et Mommsenianus e canone excludunt.

Plures tamen ex Latinis eam acceptant, uti Victorinus, Lucifer Calaritanus, Pacianus, Faustinus, Rufinus, Pelagius, S. Ambrosius etc. Quibus omnibus adnumerandus est omni certitudine S. HILARIUS PICTAVIENSIS.

Nam iste Sanctus Doctor haud semel epistolam ad Hebraeos citat, et quidem sub nomine Pauli.

Souter⁽³⁾ quinque tantum citationes recenset, sed plures habentur.

Hae sunt nempe citationes quae in uno alterove libro S. Hilarii occurrunt.

1). Hebr. I. 3 : Agens enim S. Hilarius de consubstantialitate Filii cum Patre ait : "Omnia enim Filius suscepit a Patre, et est Dei forma⁽⁴⁾ et imago substantiae eius"⁽⁵⁾.

2). Hebr. I, 4; 3) Hebr. III, 1; In Libro IV de Trinitate, n. XI citat textus ep. ad Hebr. quibus Ariani abusi sunt ad firmandam eorum doctrinam, quod scilicet Filius non est Deus, sed creatura aliis perfectior. Dicit enim Hilarius de Arianis : "Memorant namque Filium Dei neque ex aliqua subiacente materia genitum esse, quia per eum creata sunt omnia, neque ex Deo esse, quia decedere ex Deo nihil posset, sed esse ex iis quae erant, id est creaturam Dei perfectam, verumtamen non similem ceteris creaturis. Esse autem creaturam quia scriptum sit 'Dominus creavit me in initium viarum saurum' (Prov. VIII, 22). Esse autem creaturam perfectam, sed non similem ceteris facturis; facturam autem per id quod Paulus ad Hebraeos dixit : 'Tanto melior factus Angelis, quanto excellentius ab his possedit nomen' (Hebr. I, 4) et rursum : 'Unde fratres sancti, vocationis caelestis participes, cognoscite Apostolum et principem sacerdotum confessionis nostrae Jesum Christum, qui fidelis est ei qui fecit eum' (Hebr. III, 1)"⁽⁶⁾.

4) Hebr. I, 14 : In commentario ad Psalmum CXXIX De Profundis etc. loquens de spiritualibus virtutibus, seu angelis qui

(3) The Journal of Theological Studies, tom. XVIII, p. 73.

(4) Phil. II, 6.

(5) Bibliotheca Patrum, vol. I, p. 158-159. Alibi de aequalitate Christi cum Patre tractans adhibet verba Pauli ad Colossenses c. I, 15. op. cit. p. 674.

(6) op. cit., p. 181.

ecclesiis praesident, Hilarius citat verba Pauli ad Hebraeos: "Sunt enim efficientes spiritus, in ministerium missi propter eos qui haereditabunt salutem". Concludit deinde ex ultimis verbis "haereditabunt salutem", Angelos missos esse nobis, quibus indiget infirmitas nostra. Deus autem his non indiget (7).

5). Hebr. III, 14: Verba Pauli ad Hebraeos usurpat in commentario ad Psalmum CXVIII ad versum "Particeps sum ego omnium timentium te et custodientium mandata tua". S. Doctor pergit dicens "Apostolum dixisse menimimus 'participes Christi facti sumus', et subiungit Hilarius "sed et in quadagesimo quarto Psalmo quondam participes Dei significatos esse menimimus cum dicitur "unxit te Deus, Deus tuus oleum exultationis prae consortes tuos"; sunt ergo secundum apostolum et secundum prophetam plures Domini Nostri Jesu Christi participes. Et particeps ejus, quisque in iustitia manet, quia ipse iustitia est; particeps ejus erit quisque in veritate persistat, ipse est enim veritas; et quisque in novitate vitae ambulabit, erit particeps ejus, quia ipse est resurrectio" (8).

Videtur hoc loco Doctor Pictaviensis participes Christi nos esse intelligere sicut et ipse Paulus nobis significat. Nam id quod declarat Paulus in ep. ad Hebraeos "participes Christi facti sumus", correspondet ad id quod asserit in ep. ad Colossenses c. I, 12-23, et praesertim ad versum 12 "qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine." Christus, qui est primogenitus mortuorum, propter suam resurrectionem, dedit nobis novam nativitatem, novum esse, consortium cum sanctis, seu aliis verbis, Christus redivivus fit elementum uniens nos cum ipso qui est caput nostrum nosque membra eius. Igitur resurrectio iuxta Paulum habet momentum salvificum, in Christo enim in quo habitat pleroma, seu tota divinitas, in tota sua plenitudine, in quo indissolubiliter collocata est, assimilavit nos ad ipsum, adducendo nos ad hoc consortium quod ipse Christus habet cum Patre. Ergo "participes Christi facti sumus" idem est ac effecti sumus aliquid de hac plenitudine divinitatis Christi. In tantum enim sumus justificati in quantum sumus cum Christo.

Hanc ideam S. Pauli, quae breviter exprimitur in ep. ad Hebraeos et plenius evolvitur in ep. ad Colossenses, Sanctus

(7) Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, tom. XXII, p. 653.

(8) op. cit., p. 432.

Doctor Pictaviensis usurpat, cum dicit: "Erit particeps ejus, quia ipse est resurrectio."

6). Hebr. IV, 12; Hunc textum citat S. Hilarius in Libro II, 6 Tractatus Mysteriorum (9), cum dicit de Domino "qui et verbum acutum est penetrans usque ad divisionem animae."

7). Hebr. VII, 27: In commentario ad Psalmum LIII "Deus in nomine tuo salvum me fac etc.", ad versum "voluntarie sacrificabo tibi", Sanctus Doctor ideam Pauli de sacrificio Christi in cruce evolvit tam ex epist. ad Galatas, quam ex epist. ad Hebraeos c. VII, 12 et seq., ubi Apostolus ostendit excellentiam sacerdotii Christi prae sacerdotio Levitico. Christus non habuit peccata propria expianda, unde lege non tenebatur offerendi sacrificia pro seipso. Nec tenebatur lege offerendi quotidiana sacrificia expiatoria peccatorum populi, quia merito valoris sanguinis suipsius oblationis quod semel obtulit in redemptorium sacrificium pro aliis sub ara crucis, necesse non est ut repeteretur. Hoc enim fecit semel seipsum offerendo.

Hanc doctrinam pariter exponit S. Hilarius innixus allato testimonio ep. ad Hebraeos. Ait enim: "Legis sacrificia, quae in holocaustomatibus et oblationibus hircorum atque taurorum sunt, non habent in se voluntatis professionem, quia maledicti sententia legem sit decreta violantibus. Quisque enim a sacrificiis destitisset, ipse obnoxium se efficiebat esse maledicto. Necesse ergo erat effici, quod fiebat, quia sacrificii negligentiam maledicti non admittebat adiectio. A quo maledicto nos Dominus Noster Jesus Christus exemit, apostolo dicente 'Christus nos exemit de maledicto legis, factus pro omnibus ipse maledictum, quia scriptum est: maledictus omnis qui pendet ex ligno' (Gal. III, 13). Maledictorum se ergo obtulit morti, ut maledictum legis dissolveret, hostiam se ipse Deo Patri voluntarie offerendo, ut per hostiam voluntariam maledictum quod ob hostiae necessariae et intermissae reatum erat additum, solveretur.

(9) op. cit., tom. LXV, p. 33. Tractatus Mysteriorum iam commemoravit S. Hieronymus in "De Viris illustribus", p. 100. Eo quod hoc opus perditum supponebatur, antiqui putabant agi de aliquo Sacramentario. Anno autem 1887 J. F. Gamurrini in Bibliotheca Aretina duo fragmenta notabilia invenit in manuscripto saec. XI. Cfr. Bibliotheca Cassinensis, 1894, t. Vaa; Revue bènédictine, 1910, t. XXVII, p. 12. Examine critico a H. Lindemann facto, authenticitas fragmentorum operis S. Hilarii probata est. Ex quibus fragmentis visum est non agi de liturgia, sed de prophetiis et symbolis Vet. Test.

Cuius sacrificii alio loco meminit in psalmis (XXXIX, 7) hostiam et oblationem noluit, perfecisti autem mihi corpus, Deo Patri legis sacrificia respuenti hostiam placentem suscepti corporis offerendo. Cuius oblationis beatus Apostolus ita meminit: 'Hoc enim fecit seipsum offerens hostiam Deo' (Hebr. VII, 27) omnem humani generis salutem oblatione sanctae hujus et perfectae hostiae redempturus" (10).

8). Hebr. X, 1: In diversis locis, S. Hilarius tractans de factis Veteris Testamenti, ut demonstret ea facta esse typica, figurata, symbolica, seu referri ad aliud factum Novi Testamenti, adhibet dictum Pauli quod nempe lex umbram habet futurorum bonorum.

Ita in commentando Psalmo CXXXVI "Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus cum recordaremur Sion", dicit: "Non dubium autem est omnia quae in patres aut per patres nostros gesta sunt formam futuri in his, quae gesta sunt praetulisse, et idipsum ita esse, his quoque Psalmorum liber festis est. Namque cum in septuagesimo et septimo psalmo omnia quae in Aegypto atque in deserto et in ceteris deinceps locis gesta essent, recenserentur, ea ipsa parabolica esse ita demonstrata sunt; adtende populus meus, in legem meam; inclinate aurem vestram in verba oris mei. Aperiam in parabolam os meum, loquar propositiones ab initio. Per id enim, quod eo parabolae et propositiones sunt, rerum futurarum effectibus comparantur. Apostolus quoque docet ea ipsa, quae gesta sunt in praefigurationem gesta esse, dicens; quia lex umbram habet futurorum bonorum; et omnia in praefigurationem acciderunt his, scripta sunt autem propter nos, in quos fines saeculorum devenerunt. Gesta igitur ipsa illa in exemplum et scripta in doctrinam sunt." (11)

Hanc veritatem saepius exprimit Hilarius. Ita denuo apparet in commentando Psalm. CXVIII, ad litt. 3, et dicit quod ea "quae corporaliter in lege praecepta sunt umbram esse et speculum futurorum". Et particulariter de iis quae fiebant a sacerdotio Mosaico et Aaronico figurabant Christum, qui est Princeps sacerdotum (12).

(10) Corpus Script. Eccl. Latin., t. XXII, p. 145.

(11) op. cit., p. 724.

(12) op. cit., p. 361.

Iterum tertiumque alia eiusdem ideae explanatio S. Hilarii occurrit, et quidem in Libro I, 8 ex Tractatu Mysteriorum⁽¹³⁾.

Figuram futurorum etiam reperit Doctor Pictaviensis in facto de oblatione Cain, qui invidia motus erga fratrem suum, et recte cum non obtulisset, idcirco non habuit communem et participatam oblationem cum Abel, ita etiam oblationes Gentium Deo faciendae ut communionem habeant. Ait ipse: "Rerum itaque in Cain gestarum praefigurationem effectorum fides est consecuta nec secerni possunt a praeformationis exemplo, in quos eiusdem reatus est ultio consecuta, verum etiam in eò quod dictum est; nonne si recte offeras, recte autem non divides, peccasti? praeter rei praesentis effectum futuri quoque species continetur; Deo enim non placent nisi communia et participata et amicata, promissa ergò Dei expectans populus per legem, etiam si cum praeceptorum observantia recte Deo offerat, tamen, nisi hanc ipsam Dei legem, quae umbra est futurorum, cum gentium congregatione communicet, peccavit. Cain namque invidens fratri suo non participaverat sibi conspectae a Deo hostiae gratiam et peccator, quia non recte dividet, constitutus est, quo exemplo, probatas Deo fidelium ex gentibus hostias nisi, qui sub lege sunt, dividant, etiam si lege recte utantur, in crimine sunt."

9). Hebr. XI, 6: In capite XI suae epistulae ad Hebraeos, Paulus fidem magnifice commendat ex actis Patrum, a mundi exordio usque ad David ac prophetas; et in universum quanta patrarint ac passi sunt per fidem; nec tamen adhuc plenam acceperunt retributionem.

In vers. 6 autem dicit: "Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquiringibus se remunerator sit."

Ad hunc versum alludit S. Hilarius cum dicit: "Igitur Deus justitiae praemiis muneratur creditus ab ignorante quod Deus sit. Atque ob id Abraham fides prima iustificat." (14).

10). Hebr. XII, 22: S. Hilarius in suo Commentario Psalmorum ad Psalm. XIV "Domine quis habitabit in tabernaculo tuo aut quis requiescit in monte sancto tuo", citat etiam ep. ad Hebr.

(13) op. cit., tom. LXV, p. 10.

(14) op. cit., tom. LXV, p. 99.

S. Doctor asserit prophetam hic duo distinguere; habitationem in tabernaculo et requiem in monte, et prior est habitatio in tabernaculo, posterior requies in monte (15).

Quapropter in suo commentario, montis et tabernaculi proprietatem explicat ut habitationis et requiei distantia intelligatur. Videtur per tabernaculum intelligere ecclesiam militantem, et per montem Christum, seu ecclesiam triumphantem.

Hoc lubet invetigare ex tota Hilarii commentatione istius versus: "Oratio est simplex Dominum precantis et optantis ab eo noscere, qui mores, quod studium, quae voluntas sit cohabitaturi cum Deo et in excelsis ejus et caelestibus quietituri. Non est enim humilis cuiusdam animi nec mediocris operis admisceri Deo, mereri eiusdem domicilii communionem. Ergo de quibus quaeritur, statim respondetur, ut, quia arduum est atque difficile haec obtinere, quibus modis id consequendum sit, intelligere". Comparat deinde tabernacula Vet. Test. cum tabernaculis Novi Test. Ait enim: "Moyses populo iussu Dei tabernacula instituit, sed haec erant imaginaria et facta ad exemplum", et pergit dicens haec tabernacula fuisse levia, caduca, arescentia, **ad tempus ex frondibus texta**. Etiam David, subiungit, templum desiderans illumque tabernaculum appellavit cum dicebat in Psalmo CXXXI "Non dabo somnum oculis meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob."

De Apostolis autem fatetur Hilarius: "Apostoli plurima tabernacula condiderunt et per omnes terrarum partes, quacumque adiri potest, quia etiam ex Oceani insulis habitationes plurimas Deo paraverunt, de quorum gloria testatur Spiritus Sanctus "Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine virtutum, concupiscit et deficit anima mea in atriis Domini" (Ps. LXXXIII, 2). Concludit hic Hilarius, Prophetam non unum tabernaculum sive Moysis frondeum sive Davidis exoptatum, sive Salomonis splendidum desiderare, sed multa et innumerabilia, quia: "etsi in orbe ecclesia una sit, tamen unaquaeque urbs ecclesiam suam obtinet, et una in omnibus est, cum tamen plures sunt, quia una habetur in pluribus". En testimonium S. Hilarii de unitate Ecclesiae Christi.

(15) Iuxta Knabenbauer, propheta quaerit quis possit accedere ad Dominum, ejusque sanctuarium, seu quis possit esse accola, civis theocraticae, vel hospitare apud Jahve. Cfr. Commentarium in Psalmos, p. 62.

Explicat deinde habitationem in hoc tabernaculo de quo loquitur propheta in illoque noctibus diebusque vitam aevi totius agere esse primum et maximum gradum ad caelestia ascendentibus: "Postea in monte Domini quiescendum est..... quia ex eo in monte esset ascensus..... deinde habitatio est temporis laboris". Unde iuxta S. Hilarium hoc tabernaculum vel potius habitatio in hoc tabernaculo est temporalis, ergo quid huius saeculi; ascensio in monte in quo quies habetur est quid stabile "quod in statu suo maneat". In quo autem statu, ex natura rei ipsius quietis, requiei, omnis molestia, inquietitudo carere oportet. Ait autem S. Doctor: "Sed mons Domini nullus in terra est, quia per vitia et peccata hominum maledictis obnoxia est."

Hic autem mons, in quo est requies, est Christus: "Mons autem ejus est illud, quod ex homine corpus adsumpsit, in quo nunc habitat et sublimis et excelsus super omnem principatum et potestatem et omne nomen. Super hunc montem aedificata est civitas, quae non possit abscondi, quia sicut ait apostolus 'Non est aliud fundamentum nisi Christus' (I Cor. III, 11). Ergo quia qui Christi sunt in Christi corpore ante mundi constitutionem electi sunt, et ecclesia corpus est Christi, et fundamentum aedificationis nostrae Christus est, et civitas super montem aedificata; hic ille mons est, in quo quaeritur, quis posset esse quiescens. In alio quidem Psalmo (XXIII, 3) de hoc eodem monte sic legimus 'Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus?' Et Isaias nobis erit testis (II, 2) 'Et erit in novissimis diebus manifestus mons Domini, et dicent; venite ascendamus in montem Domini et in aedem Dei Jacob'. Et rursum Paulus 'Vos accessistis ad Sion montem et ad civitatem Dei viventis Hierusalem' (Hebr. XII, 22)".

Concludit S. Doctor eo quod tota nostra spes requiei in Corpore Christi habetur, nos Ecclesiae membra esse oportere vitamque sanctam agere: "Mons nihil aliud est quam corpus, quod suscepit a nobis, ante quod Deus erat et in quo Deus est et per quod transfiguravit corpus humilitatis nostrae conformatum corpori gloriae ejus, si tamen et nos vitia corporis nostri cruci ejus confixerimus, ut in ejus corpore resurgamus. Ad illud enim post habitationem ecclesiae scanditur, in illo in Domini

sublimitate requiescitur, in illo cum angelorum choris, cum et nos simus Dei civitas, sociabimur" (16).

Ergo habetur in hac explicatione S. Hilarii ecclesiologia, quae est etiam ecclesiologia Paulina. Haec igitur idea ecclesiologica Doctoris Pictaviensis his potest complecti:

a) Ecclesia super Christum seu super Corpus ipsius aedificata est.

b) Ecclesia est Corpus Christi.

c) Fundamentum aedificationis nostrae est Christus.

d) Per Ecclesiam in Christo sociabimur, unimur.

e) Post ingressum in Ecclesiam militantem ascendimus ad Ecclesiam triumphantem, quae est etiam Corpus Christi in quo requiescimus.

Ut patet ex toto contextu, S. Hilarius non est merus eschatologista. Ipse admittit duplicem phasem Ecclesiae, quae est militans hic in terris, et triumphans, caelestis in coelo, modo quo de regno coelorum dicitur, quod non exclusive et unice de regno in caelestibus sermo fit.

S. Doctor clare fatetur nos ad Ecclesiam triumphantem, seu montem qui est Christus, ascendere, in illoque requiescere post habitationem in ecclesia militanti, cum ait: "Ad illud enim post habitationem ecclesiae scanditur."

Id luculentius patet cum iterum citat ad Hebr. XII, 22 in commentario ad Psalmum CXXVIII "Saepe expugnaverunt me a iuventute mea, dicat nunc Israel."

Illam Sion, mons Domini, hoc loco intelligit Ecclesiam et quidem militantem simul et triumphantem.

Ad vers. 5 "Confundantur et revertantur omnes, qui oderunt Sion", S. Doctor ita commentatur: "Frequenter admonuimus Sion montem esse Jerusalem proximum. Sed cum rex Sion, cum filia Sion, cum porta Sion a prophetis nuncupantur; primum ipso nomine oportet intelligi aliud sub Sion significatione monstrari. Sion enim speculationis interpretatio est; quod enim nobiscum speculatio, id hebraice Sion dicitur. Tum deinde dicti Apostolici meminisse nos convenit, ad montem Sion et Jerusalem caelestem accessisse nos, in Dominum Nostrum Jesum Christum credentes in cuius glorificato corpore, quod in caelestem gloriam transformatum est, spei nostrae honorem speculamur, humilitatis nostrae corpore in gloriam corporis sui confor-

(16) Corpus Script. Eccl. Latin., t. XXII, p. 84-88.

mando. Ecclesiam autem esse corpus Christi, cujus invicem membra sumus, Apostolus testis est (Ephes. I, 23) quae ipsa sit Sion mons Domini, regis filia, civitas sancta, vivis lapidibus in fundamento prophetarum et apostolorum aedificata. Hanc ergo Sion quisque odit, odit eum cujus et corpus est" (17).

Ergo ille mons Domini, seu Ecclesia habet fundamentum prophetae et apostoli, ut ait Paulus ad Ephesios c. II, 20, quatenus scilicet in doctrina apostolorum et prophetarum fundata est. Hoc autem praeprimis Ecclesiae militanti convenit.

Adhuc clarius videtur inspiciendo S. Hilarii explicationem ad Psalmum CXXIV "Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, non commovēbitur in aeternum qui habitat in Jerusalem".

In huius Psalmi commentario, Doctor Pictaviensis adhibet eadem verba Apostoli ad Hebraeos c. XII, 22-23. Mons Sion autem et Ecclesiam militantem et triumphantem intelligit, Ecclesiam praesentem i.e. militantem formam esse dicit futurae i.e. triumphantis.

Ait ipse: "Sequamur Apostolum, sequamur Evangelium, sequamur Prophetam. Confidimus in Domino, ut conformes gloriae Dei simus. Habitemus nunc Ecclesiam caelestem ut non moveamur in aeternum. In hac enim habitantes, habitabimus et in illa; quia haec illius forma est... Sed et haec caelestis, et illa caelestis; et haec Jerusalem est, illa quidem ecclesia angelorum, multitudinis frequentium; sed est ecclesia primitivorum est et ecclesia spirituum in Domino fundatorum" (18).

Patet proinde S. Doctorem non esse merum eschalotogistam, sed agnoscere ecclesiam militantem, quae merito caelestis etiam vocatur, et quae nos ducit ad ecclesiam triumphantem. Ergo admittit duplicem phasem unius ejusdemque ecclesiae.

Non immerito affirmamus S. Hilarium allatum textum epistolae S. Pauli ad Hebraeos recte citare et adhibere.

Nam S. Paulus et de ecclesia militanti et triumphanti in coelis loquitur. Hoc elucet ex toto contextu. Apostolus in cap. XII comparat Vetus Testamentum cum Novo differentias-

(17) op. cit., t. XII, p. 643.

(18) op. cit., t. XXII, p. 600.

que exponit. Vetus comprehendebat legem timoris, Novum legem dilectionis (19).

Characteres essentielles in eo reponuntur quod promulgatio Vet. Test, Hebraeis in Monte Sinai facta, totum populum ipsumque ducem Moysen timore et trencore concussit, igne, turbine, caligine, magna procella verbum Dei comitantibus (20). Ex his omnibus Apostolus ostendit duritiam legis. Ipse deinde docet rem in novo pacto aliter se haberi. Habetur nunc alius populus, christifideles, non amplius Synagoga sed Ecclesia quae est civitas Dei, non Sinai sed Sion, non quid materiale sed quid eminenter caeleste, communicio cum Angelis: "Accessistis ad Montem Sion et ad civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem."

Ex comparatione igitur cum Sinai et Sion eruitur Sion esse illum locum ubi nova lex, lex vitae absque rumoribus promulgata est. Qui locus bene intelligitur Ecclesia militans quae est civitas Dei viventis, habitaculum in quo populus vita divina pascitur et delectatur. Merito autem dicitur Jerusalem caelestis, utpote caelestia communicat atque ad coelum ducit.

Animadvertendum tamen quod S. Paulus loquitur etiam de Ecclesia triumphanti. Audiamus expositionem Johannis Mc. Evilly; "They are come to Mount Sion", i.e. they embraced the religion or church of Christ founded on Mount Sion. This refers to the Church militant. 'And to the City of the living God, the heavenly Jerusalem whereof the earthly Jerusalem was a figure. The Apostle then alludes, in this verse, to the entire Church, militant and triumphant, regarded here as one by him. The Church militant here below, is the entrance to the Church triumphant in heaven which it continually peoples with blessed spirits, between whom and us on earth, there is a constant, increasing communion. They communicate their merits to us, and present our petitions to God, and act as our intercessors with him in heaven" (21).

Ergo S. Hilarius bene usurpat ideam S. Pauli, uterque enim loquitur de ecclesia militanti et de ecclesia triumphanti. Ec-

(19) Idem facit S. Paulus in ep. ad Galatas c. IV, 21-31 exponens duo testamenta sub figuris Agar et Sa:ra, opponit inter statum servitutis in Synagoga et statum libertatis in Ecclesia, inter Sinai et Jerusalem. Cfr. Rom. c. VIII.

(20) Exod. c. XX.

(21) John Mc. Evilly: An exposition in the Epistles of St Paul. Dublin. 1875, p. 240.

clesia autem militans est ingressus ad Ecclesiam triumphantem. Recordamur dictum S. Hilarii "Ad illud (i.e. mons, seu corpus Christi, ecclesia triumphans) post habitationem ecclesiae scanditur."

Ex his omnibus concludimus Sanctum Doctorem Pictaviensem merito habendum esse testem epistolae ad Hebraeos, testem quidem authenticitatis et genuinitatis. Ipse enim, ut ostensum est, non semel illam citat et quidem sub nomine Pauli vel Apostoli, sensumque Paulinum etiam diserte exponit.

ACKNOWLEDGEMENTS

Rivista del Clero Italiano, Anno XXIX, Gennaio, Febbraio, Marzo, Aprile, 1948.